

Zichy e l'Italia

Una mostra del grande artista ungherese alla Galleria Nazionale

Zichy és Olaszország

A nagy magyar művész kiállítása a Magyar Nemzeti Galériában

Mihály Zichy trascorse la sua giovinezza lontano dalla patria, ma grazie ai successi ottenuti all'estero e alle illustrazioni letterarie negli anni 1880, in Ungheria diventò un artista circondato da tutti gli onori. Il suo cammino ebbe inizio a Vienna e dopo un breve soggiorno di studi in Italia, appena ventenne, lasciò la capitale austriaca alla volta di San Pietroburgo. Nel corso della sua lunga vita lavorò al servizio di quattro zar e di tre fu pittore ufficiale di corte.

All'inizio degli anni 1840, come tanti ungheresi Zichy andò a studiare a Vienna, non all'Accademia di Belle Arti, bensì come studente privato del famoso pittore biedermeier Ferdinand Georg Waldmüller. Questi era professore dell'Accademia e custode dell'annessa pinacoteca, i suoi studenti pertanto accedevano gratuitamente alla pinacoteca dove potevano esaminare le composizioni dei loro predecessori e le loro tecniche pittoriche. Oltre che nella pinacoteca dell'Accademia, Zichy ebbe modo di studiare l'arte italiana rinascimentale e barocca e la pittura fiamminga della collezione imperiale e della collezione degli Esterházy custodita a Vienna. Nella sua biblioteca sono rimasti volumi di storia dell'arte le cui incisioni di arte italiana, francese e fiamminga furono sicuramente di ispirazione all'artista. Nelle sue opere emersero, come attributi di un pittore colto, diversi *topoi* nati da antiche decorazioni, nonché elementi ricorrenti nell'arte classica. Nei primi lavori di Zichy, e non solamente nel suo stile pittorico, si può riscontrare l'effetto della pittura biedermeier, oltre che di quella classica antica. Dell'arte viennese coeva sono caratteristici il risveglio della compassione, il moralismo e l'esemplarità, che rimandano alle opere più significative di Zichy dell'epoca.

Con il ricavo della vendita di alcuni quadri, nell'estate del 1846 Zichy si avventurò in un viaggio di studio in Italia, obbligatorio per tutti i pittori. Nei quattro mesi trascorsi in Italia la strada battuta da migliaia di artisti lo portò da Venezia a Roma. Qui incontrò il suo maestro, insieme a Waldmüller visitò i monumenti della Città e studiò gli affreschi del Vaticano. Rientrato

Zichy Mihály élete java részét hazáján kívül töltötte, de külföldi sikereinek s irodalmi illusztrációinak köszönhetően az 1880-as évekre a nemzet kultikus tisztelettel övezett művészté vált. Pályája Bécsből indult, s egy rövid itáliai tanulmányutat követően alig húszévesen távozott az osztrák császárvárosból Szentpétervárra. Hosszú élete során négy cár szolgálatában dolgozott, s ezek közül háromnak hivatalos udvari festője volt. Az 1840-es évek elején Zichy számos honfittársához hasonlóan Bécsben tanult, de nem a Képzőművészeti Akadémián, hanem a neves biedermeier festő, Ferdinand Georg Waldmüller magántanítványaként. Waldmüller az akadémia professzora

és az akadémiai képtár őre volt, így tanítványainak szabad bejárása lehetett a képtárba, ahol alaposan megfigyelhetők elődeik kompozícióit és festői módszereit. Zichy az akadémiai képtár mellett, a császári, és a Bécsben őrzött Esterházy-gyűjteményben tanulmányozhatta a reneszánsz és barokk itáliai művészetet, valamint a németalföldi festészetet. Könyvtárában fennmaradtak olyan festésztörténeti sorozatok, melyeknek itáliai, francia és németalföldi művésztől szóló kötetekben bizonyos metszetek bizonyíthatóan inspirálták a művészt. Különböző *toposzok* antik minták után, valamint a klasszikus festészetből ismert elemek, mint tudós festő attribútumai beépültek műveibe. A régiek mellett a biedermeier festészet hatása is érezhető Zichy korai munkáin, s nem kizárólag festői stílusán. A kortárs bécsi művészetre jellemző az együttérzés felkeltése, moralizálás és példázatszerűség, melyek visszaköszönnek Zichy jelentősebb korai kompozícióin.

Néhány eladott kép jövedelméből 1846 nyarán Zichy nekivágott a festők számára elengedhetetlen itáliai tanulmányútnak. Az Itáliában töltött négy hónap alatt a művészek ezrei által kitaposott utat követte Velencétől Rómáig. Rómában találkozott mesterével, s Waldmüllerrel együtt járták végig a Város műemlékeit, tanulmányozták a vatikáni freskókat. Hazatérése után mintegy mestermunkaként készítette el 1847-ben a *Kereszlevétel című művét*, melyen az itáliai tanulmányok hatása érzékelhető.

Waldmüller ajánlásának köszönhetően 1847-ben Zichy a szentpétervári nagyhercegi udvarba szegődött tanárnak. Az udvart rövidesen elhagyta, s retusórként dolgozott, majd lassan ismertté vált, mint

in Austria, nel 1847 in qualità di maestro dipinse la Deposizione, in cui è tangibile l'influenza degli studi in Italia.

Su raccomandazione di Waldmüller nel 1847 Zichy andò al servizio della corte del granduca di San Pietroburgo come insegnante. Lasciò ben presto la corte per lavorare come ritoccatore, quindi pian piano diventò un famoso ritrattista. Nel 1856 prese parte ai lavori di decorazione dell'album che immortalava i festeggiamenti dell'incoronazione del nuovo zar, Alessandro II, e grazie a questi nel 1859 ricevette la nomina di pittore di corte. Ampliò fino alla perfezione le sue conoscenze grafiche, tuttavia ebbe poche occasioni di sviluppare un'arte individuale. Soffrì sempre di più delle costrizioni che nascevano dalla sua posizione a corte, nel 1874 pertanto lasciò San Pietroburgo e andò a Parigi. All'inizio degli anni 1870 entrò in contatto con il circolo del romantico Victor Hugo, che era particolarmente attento al compito sociale dell'arte. Secondo questo orientamento, missione dell'artista e delle sue opere sono la diffusione della verità, l'insegnamento dell'umanità e il miglioramento della civiltà. In nome di ciò, nel 1878 realizzò la sua opera maggiore, la *Vittoria del genio della distruzione*, ovvero le *Armi del Demone*, che voleva esprimere il desiderio di pace attraverso la rappresentazione delle distruzioni delle guerre del tempo e rappresentare quel concetto di fronte al pubblico di una mostra internazionale. Fu obbligato tuttavia a ritirare l'opera prima dell'inaugurazione della mostra, dal momento che il comitato organizzativo francese ebbe timore delle proteste delle autorità interessate. Amareggiato, a partire dagli anni 1880 si dedicò sempre di più alla grafica e in particolare alle illustrazioni. Lasciò Parigi e dopo un breve soggiorno in Ungheria si recò in Georgia e poi a San Pietroburgo. Qui lavorò fino alla morte come pittore di corte dello zar. A partire dagli anni 1880 illustrò il poema epico nazionale georgiano di Sota Rusztaveli *Tariel*, il cavaliere dalla pelle di pantera, *il Demone* e *la Principessa Mary* di Lermontov. In Russia vide una possibilità di ricongiungimento con la propria patria nella *Tragedia dell'uomo* di Madách e in seguito nelle illustrazioni delle ballate di Arany che riscossero un indiscutibile successo e che impressero per sempre il suo nome nella coscienza collettiva degli ungheresi.

Enikő Róka

portrèfesto. 1856-ban már részt vett az új cár, II. Sándor koronázási ünnepségét megőrkítő díszalbum munkálataiban, s ennek köszönhetően 1859-ben megkapta udvari festői kinevezését. Grafikai tudását a legnagyobb tökélyre fejlesztette, ám kevés lehetősége adódott az önálló művészi kibontakozásra. Egyre jobban szenvedett az udvari pozícióból fakadó kötöttségektől, ezért 1874-ben elhagyta Szentpétervárt és Párizsba ment. Az 1870-es évek elején a romantika Victor Hugo nevével fémjelzett ágához kapcsolódott, mely a művészet társadalmi feladatát hangsúlyozta. Eszerint a művész és mű küldetése az igazság közvetítése, az emberiség tanítása, a civilizáció jobbá tétele. Ennek jegyében készítette 1878-ban „főművét” *A Rombolás* géniuszának diadalát avagy *A Démon* fegyvereit, mely a korabeli háborúk pusztításainak megjelenítésén keresztül a békevágyat akarta kifejezni s ezt az eszmét a világiállítás nemzetközi közönsége elé tárni. A képet azonban kénytelen volt visszavonni a kiállítás megnyitása előtt, mivel a francia rendező bizottság tartott az érintett hatalmak tiltakozásától. Csalódottságában az 1880-as évektől egyre inkább a grafika, azon belül az illusztráció felé fordult. Elhagyta Párizst, majd rövid magyarországi tartózkodást követően 1881-ben Grúziába, onnan pedig Szentpétervárra ment. Haláláig ott dolgozott a cár udvari festőjeként. Az 1880-as évektől Sota Rusztaveli *Tariel*, a párdúcbrós lovas című grúz nemzeti eposzát, Lermontov *A Démonját* és *Mary hercegnőjét* illusztrálta. Oroszországban hazájához való visszakapcsolódás lehetőségét látta Madách *Az ember tragédiája*, majd az *Arany balladák-illusztrációiban*, melyek vitathatatlan sikert arattak, s véglegesen bevették nevét a hazai köztudatba.

Róka Enikő

Even though Mihály Zichy has spent most of his life abroad, he has become a highly respected artist in his native Hungary. He studied in Vienna as a private student with the famous Biedermeier painter, Ferdinand Georg Waldmüller, then spent four months in Italy before moving to Saint Petersburg, where he was appointed court painter to three Tsars. His works reflect the influence of the Biedermeier, as well as of Italian, French and Dutch engravings. Zichy is best known for his illustrations of *Az ember tragédiája* (The Tragedy of Man) by Imre Madách and of the Ballads by János Arany.